

MUŠKI MOZAK U SEDAM SLIKA

Uz knjigu Louann Brizendine: *Muški mozak, Profil, Zagreb 2010.*, str. 249.

Koraljka Kuzman Šlogar

Spoznaja studentice medicine o tome kako su žene redovito isključivane iz najvažnijih znanstvenih istraživanja (uz opravdanje da bi njihovi mjesečni ciklusi unijeli zbrku u podatke!?), odnosno da se muškarac uzimao kao temeljni model za razumijevanje ljudske biologije i ponašanja, usmjerilo je cjelokupnu njezinu karijeru i interes upravo na razumijevanje načina na koji hormoni različito djeluju na ženski i muški mozak. Znanstvena preokupacija Louann Brizendine ovim je pitanjima rezultirala naposljetku utemeljenjem Klinike za raspoloženja i hormone žena (1994), ustanovom specijaliziranom za bavljenje psihološkim aspektima hormonalnih utjecaja na ženski mozak, otvorenom ne samo za žene suočene s hormonalnim poremećajima, već i za studente medicine i sve zainteresirane za edukaciju i istraživanje te teme. Svoja je iskustva i spoznaje pretočila u knjigu *Ženski mozak* (2006), a kao logičan slijed i nadopuna takvog njezinog znanstvenog puta nastala je potom i knjiga *Muški mozak* (2010).

Kako to izgleda kada feministica pokušava sagledati svijet iz muške perspektive? Pa, mora se priznati da se prilično uspješno uzdigla iznad svih stereotipa, nastojeći ih demistificirati svom svojom znanstvenom aparaturom i znanjem, otvorena uma te ustrajući na objektivnosti. Louann Brizendine razbija predrasude o jednostavnosti funkcioniranja muškog mozga ustvrđujući da su šale o svođenju muškog mozga na "mozak ispod pojasa" ipak samo šale, udaljene od istine. Polazeći od teze da su ljudi ponajprije društvena bića čiji mozgovi vrlo brzo nauče funkcionirati na društveno prihvatljiv način, pita se koliki je dio tog ponašanja uvjetovan spolom, a koliki naučen. Dakle, nakon što je prethodno demistificirala ženski mozak, u ovoj knjizi Louann Brizendine vodi čitatelja na put kroz sedam životnih faza muškoga mozga.

Prvo poglavlje o **djetinjstvu** osobito bi moglo biti korisno i zanimljivo štivo roditeljima dječaka, kojima ovdje pružen uvid u mozak rane dobi može osigurati bolje razumijevanje djeteta, njegovih akcija i potreba te postati moćnim osloncem pri njegovom odgoju. Razlike između dječaka i djevojčica, njihov različit doživljaj stvarnosti i drugačiji interesi poprimaju u ovoj knjizi jednu posve opipljivu i racionalnu dimenziju. Louann Brizendine svojim jednostavnim objašnjenjima otvara oči čitateljima tumačeći, primjerice, kako sklonost određenim igračkama proizlazi već iz samog fetalnog razvoja mozga. To što su dječaci više

zainteresirani za kompetitivne igre, a djevojčice za kooperativne, naprosto je predodređeno hormonalnim ustrojem jednog i drugog spola. (Nad ovim bi se mogli zamisliti današnji rodno osviješteni roditelji koji nastoje senzibilizirati svoje dječake kupujući im barbike i uniseks igračke!) Razotkrivajući mehanizam lučenja hormona u muškom tijelu i njihova utjecaja na psihu Brizendine demistificira mušku opsesiju uzbuđenjima koja donose tučnjave i grube igre te objašnjava zbog čega su dječaci skloniji fizičkim nadmetanjima, rizicima, nestašlucima i ignoriranju roditeljskih upozorenja od djevojčica.

Mozak **tinejdžera**, u oba spola, postaje u mnogočemu različit od onog predadolescentnog. Dječaci u toj dobi bivaju preplavljeni s čak 20 puta (!) većom dozom testosterona nego dotad, a tolika navala hormona neumitno mijenja njihov mozak i doživljaj svijeta. Njihov mozak naprosto postaje ustrojen tako da mu je seks prvi na pameti. Dosađivanje, tako svojstveni osjećaj tinejdžera, također je uvjetovan hormonalno jer je centar za ugodu kod njih u toj dobi gotovo umrtvljen i ne reagira na normalne razine podražaja. Čak niti svojeglavost tinejdžera, koja zadaje mnogo glavobolje roditeljima, nije namjerna. Sigurni u to da imaju sve pod kontrolom, nisu svjesni činjenice da njihov mozak nije još dovoljno sazreo, odnosno da nije biološki spreman za neovisnost i vođenje računa o budućnosti. A i sama odbojnost i netrpeljivost koju iskazuju prema roditeljima povezana je s njihovom potrebom za odvajanjem i neovisnošću, posvema prirodnom i praiskonskom. Tako su neka istraživanja dokazala da tinejdžeri počinju osjećati ne samo odbojnost prema blizini tijela svoje majke, već i prema njezinu mirisu. I dok u toj dobi hormonima izazvane promjene percepcije djevojčice pripremaju za emocionalno zblizavanje i odnose, dječake navode na agresivna i teritorijalna ponašanja. Zbog djelovanja hormona vazopresina potonjima se čini kao da se cijeli svijet urotio protiv njih, lica drugih ljudi čine im se neprijateljskima nego što to uistinu jesu, a to opet pobuđuje, instinktivno, njihov borbeni duh.

Iduću etapu u razvojnem putu muškog mozga, tj. pripadajuće mu poglavlje, autorica je nazvala **Mozak za sparivanje**. Nije osobito iznenađujuća tvrdnja da je ovaj spol skloniji verbalnim smicalicama, laganju ili iskrivljavanju istine kako bi žene privoljeli na seks. Poznato je i da u igrama zavođenja muškarci mogu postati pravi maheri, a zanimljivo je da su neverbalni znakovi zavođenja gotovo isti u svim kulturama. Osobit izazov muškarcu može predstavljati preotimanje djevojke drugome, jer to može doživjeti kao dvostruku slast: pobjeđuje drugog momka i ujedno pridobiva djevojku. U ovom poglavlju Louann Brizendine staje na kraj i vječnim prepucavanjima oko toga jesu li ljudi stvoreni za monogamne veze, tj.

je li muškom spolu prirođena težnja poligamiji. Odgovor pronalazi u određenom tipu receptora za hormon vazopresin: muškarci s dužom verzijom gena za vazopresinski receptor imaju dvaput više izgleda da se vežu za jednu ženu za cijeli život. I obratno, što je on kraći, to je muškarac skloniji poligamiji.

Upotrijebivši zgodnu metonimiju «penis na autopilotu», u poglavlju **Mozak ispod pojasa** autorica tumači zašto muškarci ne mogu uvijek svjesno kontrolirati svoje nagone. Bavi se pitanjem muškog orgazma, osvrće na vječnu muškarčevu tjeskobu zbog «izvedbe» te tumači uzroke postkoitalne narkolepsije. Znanstvenim (hormonalnim) tumačenjem ovog posljednjeg autorica briše još jedan teret nerazumijevanja među spolovima: muškarci mogu imati čistu savjest kada zaspu nakon seksa, a žene, premda je poznato da bi se tada radije mazile, možda to napokon prihvate kao realno stanje stvari koje ne ovisi uvijek i jedino o muškoj volji.

Uobičajeno se, i s razlogom, za trudnu ženu kaže da je u drugom stanju. No mnogi još nisu svjesni činjenice da se i u muškarčevu tijelu i umu odigrava "promjena stanja". U razdoblju od kada sazna da će postati **otac** pa sve dok dijete ne prohoda, u njegovu se tijelu znatno mijenja razina hormona; opada mu razina testosterona, a raste razina prolaktina. Muškarci prolaze kroz emocionalne, fizičke i hormonalne promjene istodobno s trudnoćom svojih partnerica, što može u nekih izazvati Couvadeov sindrom ili pseudotrudnoću. Pretpostavlja se da reagiraju na feromone koji se izlučuju iz ženskog tijela tijekom trudnoće, a koji ih, nesvjesno, pripremaju za očinstvo. Kada se dijete rodi, premda mama ostaje uvijek mama, jedna i nezamjenjiva, i tata igra svoju važnu i jedinstvenu ulogu u djetetovu razvoju. Očevi su originalniji i zabavniji i vole se zadirkivati s djecom više od majki; njihova je igra više fizička i razuzdanija, kreativnija i nepredvidljivija, a time i stimulativnija pa stoga vrijeme provedeno s ocem pridonosi djetetovu samopouzdanju.

Muževna dob je iduća etapa u kojoj autoricu inspiriraju pitanja muškog ega i emocionalnosti. Budući da muškarci na emocionalne probleme reagiraju logikom a ne osjećajem, žene ih često optužuju da su hladni ili proračunati. No, ovaj se "jači" spol često već i samim odgojem usmjerava na zatomljavanje osjećaja, a svoj udio u takvom ponašanju imaju, naravno, i hormoni. Zbog njih su oni također skloniji prepuštanju bijesu, nadmetanju i nekim drugim «tipično muškim» oblicima ponašanja. Takva biologija mozga muškarcima, naravno, ne daje pravo da budu necivilizirani, no pruža razloge zbog kojih tako energično brane svoju muškost.

Naposljetku, **zreli muški mozak** u hormonalnom pogledu postaje sličniji zreom ženskom mozgu. S opadanjem razine testosterona i vazopresina i sve većom osjetljivošću na oksitocin muškarac postaje nježniji i obzirniji. Zahvaljujući tom hormonalnom preokretu, u ovoj dobi on postaje bliži idealnom muškarcu kakvog priželjkuju žene. S druge strane, to je ujedno doba andropauze koja nekim muškarcima može prouzročiti raznorazne tegobe, baš kao što ženama to čini menopauza. A kada završi i ta faza i muškarac se nađe u ulozi djeda, doživljava neka nova, dotad nepoznata iskustva i osjećaje.

U dodatku se Brizendine, premda samo nakratko, osvrće i na malobrojna dosadašnja istraživanja razlika u mozgovima heteroseksualnih i homoseksualnih muškaraca, prokazujući kako su u nekim aspektima mozgovi homoseksualaca sličniji mozgovima žena nego muškaraca, pri čemu na spolnu orijentaciju utječe kombinacija mnoštva genetskih i okolišnih čimbenika.

Svi mi imamo neke svoje predodžbe o muškarcima, poznajemo ih i prepoznajemo kao takve po nekim njihovim «tipičnim» aspektima ponašanja i razmišljanja. Ova knjiga ne otkriva iz toga kuta ništa revolucionarno. Njen doprinos leži u demistifikaciji i tumačenju ponašanja muškaraca - zašto je ono takvo kakvo jest. Pronalazeći objašnjenja i odgovore od područja primatologije i istraživanja životinja pa sve do sagledavanja istih iz znanstvenog, neurološkog i psihološkog rakursa, omogućuje nam da steknemo uvid u to u kojoj je mjeri čovjek biološki, a u kojoj društveno uvjetovan te da ga bolje razumijemo. Kako knjiga čini cjelinu s prethodnim naslovom *Ženski mozak*, najbolje je pročitati obje da bi se dobila cjelovita slika mentalne razlike među spolovima. Ponajčešće sukobi između muškaraca i žena proizlaze iz nerealnih očekivanja, a oni su, opet, posljedica neshvaćanja njihovih urođenih razlika. Oba bi spola, uvidjevši i shvativši hormonalno-mozgovnu razliku, mogli razriješiti vječne nesuglasice, netrpeljivosti i nerazumijevanje međusobne prirode i, na kraju krajeva, pokušati prihvatiti i poštovati drugi spol takvim kakav jest.

Muški mozak popularno je pisana knjiga koja vrvi duhovitim i dovitljivim metaforama i usporedbama, kao i primjerima iz autoričina privatnog života i kliničke prakse, kojima istodobno i educira i zabavlja čitatelja. Kada ne bismo znali da je autorica neuropsihijatrica s bogatim iskustvom, visoko obrazovana žena koja ima čvrstu, znanstveno utemeljenu podlogu za promišljanja i zaključke koje iznosi, knjiga bi nam se mogla učiniti kao populističko i pseudoznanstveno djelo. Doduše, neki kritičari njezine prve knjige *Ženski mozak* spočitavali

su Louann Brizendine da prepojednostavljuje neke složene procese te se povremeno referira na napouzdana izvora, ali njezin bogat znanstveni i klinički rad te opus od čak 84 stranice korištene literature ipak daju neku ozbiljnost i "težinu" ovom djelu. Louann Brizendine moglo bi se naposljetku jedino pozavidjeti na vještini da na tečan, slikovit i naizgled neizmjereno jednostavan način predoči izuzetno zamršene znanstvene spoznaje konstruirane u njezinu visokoobrazovanom umu tijekom dugogodišnje kliničke prakse i brojnih istraživanja. Osim intrigantnosti same teme, upravo će ta njezina sposobnost da znanstvene činjenice pretoči u ovako pitku, gotovo žurnalističku priču zasigurno otvoriti put ovoj knjizi do širokog kruga čitatelja.